

Gliny Małe dawniej Glineczki

Autor: Szczepan Komoński
czwartek, 26 lipca 2007

Wieś położona jest w regionie Kotliny Sandomierskiej, w subregionie Niziny Nadwiślańskiej, o krajobrazie jednolitym. Cały teren wioski położony jest na wysokości 155,3 – 159,2 m n.p.m., bez wyraźnej rzeźby powierzchni. Na obszarze tym występują małe wysokości względne i minimalne spadki wynoszące na przestrzeni 2 km około 3,9 m. Obok wioski przepływa rzeka Wisła oraz Breń i Brnik. Wieś zachowuje rozproszoną zabudowę wśród pól uprawnych. Ten równinny krajobraz ozdabia wznosząca się na lewym brzegu Wisły Góra Połaniecka, typowy nadwiślański krajobraz oddzielony Wisłą, u podnóża góry tworzy charakterystyczne widoki, odmienne od sąsiednich wiosek.

Pola uprawne zajmują powierzchnie 817 ha i należą do ziem najurodzajniejszych w okolicy. Na terenie całej wsi występują gleby wytworzone z pyłów zwykłych, ilastych i glin, które do uprawy są ciężkie. Na glebach madowych rozciągają się pastwiska i łąki. Tu należy doszukiwać się nazwy wsi. Od tych urodzajnych nadwiślańskich, gliniastych gleb pochodzi nazwa wsi Glinki.

Do połowy XVI wieku cały obszar wioski zalegała Puszcza Sandomierska. Dowiadujemy się o tym z badań T. Ladenberga, który na podstawie składanego świętopietrza próbował odtworzyć gęstość zaludnienia poszczególnych parafii. Sporządził mapę i ustalił gęstość zaludnienia, która na terenie wsi Glinki nie przekraczała 1 mieszkańca na km². Dane te potwierdzają, iż teren ten był niemal bezludnym obszarem leśnym. Dokładne dane na ten temat podaje ks. Krzysztof Smoleń w swej pracy „Zarys dziejów parafii Borowa”;

Teren wioski zajęty przez lasy aż do końca średniowiecza, powodował długotrwały proces osadniczy. Akcja osadnicza doprowadziła do likwidacji większości lasów. Przypuszcza się, iż najstarsze fale osadników napływały z lewego brzegu Wisły w dolinę Brnia i Wisłoki. W czasach nowożytnych osadnicy powodowali już tylko wzrost demograficzny osady i przerzedzenia lasów. Przypuszczenia te są bliskie prawdy. Jan Długosz w swym „Liber beneficiorum” z lat 1470 – 1480 wymienia Gliny Małe jako wieś wchodzącą w skład parafii Połaniec. Jest to również pierwsza wzmianka historyczna dotycząca Glinek i z tą datą należy łączyć powstanie osady. W dokumencie tym również pierwszy raz wymieniona jest druga część nazwy wioski „Małe”, rozróżniająca ją wyraźnie od Glin Wielkich. Wioska ta musiała być małą osadą, skoro Długosz zapisał: „nie ma majątku ani ogrodów”. Najwidoczniej wieś składała się z kilku lub kilkunastu gospodarstw chłopskich, powstałych na karczunkach leśnych. Sądzić należy, iż były to typowe średniowieczne, pełnorolne gospodarstwa, obejmujące obszar jednego łanu. Pierwszym właścicielem wioski, którego wymienił Długosz był Piotr Sroczkowski h. Kopacz. W drugiej połowie XVI wieku wieś należała do rodziny Tarnowskich h. Leliwa. W dokumencie z 1572 roku, dotyczącego podziału dóbr klucza rzemieńskiego po śmierci Stanisława Tarnowskiego, wymieniona jest wioska pod nazwą Wola Glinńska. Nazwa „wola” potwierdza wcześniejsze przypuszczenia, iż wieś zakładana była na gruntach leśnych, wymagających karczunku. Wola (lagota, wolnizna) w nazwach miejscowych oznaczała świeżo lokowaną osadę z uwolnieniem od danin. Jeżeli przyjmujemy, że wieś lokowana była w latach 1470 – 1480, to w chwili podziału klucza rzemieńskiego liczyła zaledwie 100 lat. Była zatem osadą świeżo lokowaną, zapewne zwolnioną od czynszów, świadczeń i robocizn, ale nie była wolna od dziesięcin, którą pobierał biskup krakowski. Podobnych zwolnień od ciężarów dominialnych i podatków na rzecz państwa udzielano również w wypadku klęsk losowych. Skoro wcześniej nie wymieniano nazwy „wola”, sądzić zatem należy, że pewnych zwolnień dla wioski udzielono po klęskach losowych. Zwolnień udzielano na kilka lub kilkanaście lat, a osada uzyskiwała nazwę „wola”. W innych dostępnych dokumentach brak jest tej nazwy. Dowodzi to, że Tarnowscy po klęskach udzielili wsi zwolnień nazywając ją Wolą Glinską.

Rejestr poborowy z 1578 roku jako właściciela Glinek wymienia Mikołaja Borowskiego h. Habdank. Brak dokumentów nie pozwala określić w jakich okolicznościach Mikołaj Borowski nabył Glinki i jak długo wieś pozostawała w rękach tej rodziny.

Do 1772 roku Glinki należały do parafii Połaniec i wchodziły w skład dóbr szlachty polskiej, która nie zamieszkiwała wioski. Najprawdopodobniej do Glinek sprowadziła się rodzina Łubkowskich. Sądzić

możemy, iż był to ktoś z rodziny Czartoryskich, który miał w posiadaniu dobra Staszowskie.

W Archiwum Parafialnym w Borowej zachowane luźne dokumenty z lat 1777 – 1784 wymieniają nazwę Glinek, która bardzo dobitnie odzwierciedla wielkość osady. Pod datą 17 listopada 1783 roku wymieniona jest żona właściciela Glinek, przy którym nazwisku odnotowano: Krystyna Łubkowska de Glineczki. Ten zdrobniały zapis najlepiej ukazuje liczebność osady. Pomimo tego, iż we wsi były przysiółki, jednak musiała być bardzo mała, skoro w dokumencie wyraźnie po polsku zapisano „Glineczki”.

I chociaż na początku XIX wieku wieś składała się z czterech części: Glinek, Wągrody, Zabrnia i majątku dworskiego, to była jednak najmniejszą osadą spośród sąsiednich i okolicznych wiosek.

{jgxtimg title="[Słownik geograficzny Królestwa Polskiego z 1880 r.]
src="[images/stories/photo/84_1.jpg] width="[250]}

Najdobitniej wykazał to „Spis wojskowy ludności Galicji z 1808 roku”, którego dane wykorzystano dla potrzeb wojskowych. Według tego zapisu Glinki liczyły 21 domów i 127 mieszkańców, sąsiednie wioski były znacznie liczniejsze. Mieszkowa była dwa razy większa, bo miała 41 domów i 246 mieszkańców. Sadkowa Góra i Gliny Wielkie też były dwa razy większe, Sadkowa Góra liczyła 39 domów i 245 mieszkańców, a Gliny Wielkie 39 domów i 256 mieszkańców. Już na podstawie tych danych liczbowych można wyciągnąć wniosek, że wioska otrzymała nazwę Gliny Małe, gdyż była mała, mniejsza od Glin Wielkich.

Łubkowscy byli równie właścicielami sąsiedniej wsi Mieszkowej. Dość często w dokumentach metrykalnych parafii borowskiej, obok nazwiska Łubkowskich, zapisane jest: „heres bonor et Glinki”. Świadczy to o tym, iż Mieszkowa była bardziej związana z Glinkami niż z innymi wioskami. Do roku 1827 ludności wsi Mieszkowej zapisywana była w oddzielnej księdze, która zachowała się do naszych czasów. Wpisów do niej zaprzestano dokonywać, kiedy probostwo borowskie objął ks. Paweł Izdebski. Od tego czasu mieszkańcy wsi notowani byli w księgach Glinek. Nazwa Mieszkowa jeszcze w latach 60-tych XIX stulecia pojawia się tylko przy nazwiskach Łubkowskich, określając ich jako właścicieli Mieszkowej i Glinek. Wieś została włączona do Glinek i nie używano tej nazwy. W wyniku tego połączenia Glinki powiększyły się pod względem obszaru i ludności. Roczniki diecezji tarnowskiej wykazują, iż pod koniec XIX wieku wieś należała do jednych z najliczniejszych osad parafii borowskiej. W 1897 roku Glinki miały blisko dwa razy więcej ludności niż Gliny Wielkie. Liczba mieszkańców Glinek wynosiła 619 osób, a Glin Wielkich 368 osób. W latach następnych nastąpił dalszy wzrost demograficzny wioski. Tuż przed wybuchem II wojny światowej w 1937 roku Glinki liczyły 860 osób i były drugą wioską w parafii pod względem liczby mieszkańców.

Wszystkie wyżej przytoczone informacje i dane liczbowe nasuwają jeden zasadniczy wniosek. Do roku 1827 Glinki były małą wioską, tak małą, że nazywano je nawet Glineczkami. Dopiero po przyłączeniu Mieszkowej Glinki powiększyły obszar i liczbę ludności, ale pozostała ich stara nazwa z czasów Długosza – Gliny Małe.